

Szerkesztői iroda:
Nagyenyeden
A KIADÓHIVATALBAN
hová
lap szellemi részét illető
közlemények küldendők

Kiadóhivatal:
Wokál János könyvkereskedése
hová
az előfizetések és hirdetések
bérmentesen küldendők.

Kéziratok nem adatkak vissza.

KÖZÉRDÉK.

Vegyestartalmu heti lap.

M megjelenik minden vasárnapon.

Előfizetési feltételek:
helyben házhoz hordva vagy
vidékre postán küldve
egész évre 4 frt,
félre . . . 2 frt,
negyedévre 1 frt.

Hirdetmények díja:
3 hasábos petit sorért, vagy
ennek helyéért 5 kr.
Bélyegdíjárt külön 30 kr.

Nyilttér sora 15 kr.

Márczius tizenötödike.

A mint tovább és tovább haladunk alkotmányos életünk ösvényén, a mint távolabb esünk azon időtől, melyben nagy férfaink bölcsesége és merész elhatározása a mult hagyományával szakítva, megveté ujjabb fejlődésünk alapját, annál csodásabb és szebb fényben ragyog előttünk 1848. márczius 15-ike. — e nap, melyet hazaszerte minden honfi kegyelettel ünnepel meg.

A történelem szigorú, de igazságos bíró egyesek, úgy mint népek felett. Meghozta ítéletét amaz idő tényeiről is s mi hálákat adhatunk a magyarok Istenének, hogy a művelt és szabad népek sorában egyező az elismerés ama kor férfairól s nemzetünk önfeláldozásáról.

E nemzeti ünnep azonban csak egy bir igaz, benső becsesél, ha mindnyájunknak lelke felemelkedik azon nagy szellemekhez, kik igaz hazaszeretettől áthatva kivívták alkotmányos jogainkat; ha mindnyájunkat áthat azon érzés, mely Széchenyit, Deákot és Kosuthot egyaránt lelkesítette s azon erkölcsi erő, mely koruk férfiai fölött magasra emelte a magyar nemzet ujjászületésének e halhatatlan emlékü hőseit a legnemesebb jellemekből álló táborukkal együtt. Ama nagy férfiak emlékéket akként tiszteljük meg igazán, ha nemcsak dicsőítjük tetteiket, hanem méltóvá tesszük magunkat arra, hogy szent örökség képpen reánk szállott nagy munkájuknak hivatott folytatói legyünk.

Legyen béke, testvériség, egyetértés e hazában mindenütt; szálljon áldás dicsően uralkodó bölcs Királyunk és a nemzet együttes munkájára!

Egy néhány igaz szó.

Ezelőtt egy pár évvel egy cikkemben kifejtettem a verespataki bányászati hanyatlásának főokait, melyek között a nagytó megkisebbitése is előfordul, mint egyik fő és igen lényeges ok.

Ezen kisebbítésnek történetét akarom most elmondani, hogy megláthassák az intőző körök, miszerint egyesek önzése mily óriási kárt okoztak egy virágzásnak indult bányavárosnak.

Volt egyszer Verespatakon egy m. kir. bányatiszt, ki úgy városunkban mint megyénkben, mint igen buzgó, közügyeknek testtel-lelékkel élő férfi volt ismeretes. Ezen ur egyszer kapja magát, hogy hírnevet szerezzen magának, no meg egy kis jövedelmező vállalatot, vagy mi a csudát, — foltolta magát Verespatak jóakarójának és a hírlapokba azon sensációs hírt közölte, hogy nagytóunk szakadás veszélyének van kitéve, mi ha megtörténik Verespatakot nemcsak elmossa, de bányászatait is teljesen tönkre teszi. E közlemény felsőbb helyen nagy feltűnést okozott és a nagytó megvizsgálására egy szakbizottság küldetett ki.

Megérkezvén a bizottság azonnal kiszállt a helyszínére. A bizottságot meglepte az, hogy a tó nincs olyan rossz állapotban, mint azt a hírlapokba kürtölték, sőt ellenkezőleg azt jó állapotban találják. A bizottság egyik tagja (Juchó bányatanácsos ur) nem is állotta meg szó nélkül, oda fordult a nagytó elnökéhez, kérdvén tőle — németül — ki volt a cikkirő? Kérdett elnök hátra mutatott hüvelykujával a hátul ezammogó bányatisztra: Der Herr da!

Mire a bányatanácsos ur ő hozzá fordult ezen kérdéssel:

„Sie sind der Journalist? da ist kein Gefahr!“ és továbbá kijelentette, hogy, „a nagytó gátja oly erős miszerint azt a Tisza sem képes elmosni!“

A szemle megejtése után mit végeztek maguk között, mit nem? nem tudjuk, de elég az hozzá, hogy ékes német nyelven egy „Gutachten“ szerkesztettek, melyben — dacára a fenti nyilatkozatnak — kimondták, hogy a nagytó gátja veszélyes (?) és egy tervet is készítettek, hogy mily módon lehetne a nagytót megmenteni s ennek költségeit 40.000 frtra (!!!) becsülték.

Ezen „Gutachtenbe“ annak is kifejezést adtak, hogy jó volna a nagytó kezelését a birtokosság kezéből — kik szerintük „lossinige Bergleiték“ — kivenni s a verespataki bányatisztsággal felügyelet alá bocsátani.

Megyeinknek is tudomására jutván ezen veszélyes(?) állapotok ő is azonnal kiküldte mérnökét. A mérnök már nem konstalt veszélyt, s a helyreigazítási költségeket is 14.000 frtra tette, de a „Gutachten“ ő neki is tekintetbe kellett venni, a miért a nagytó zugójának — melyen a felesleges víz ki foly — egy méterrel lejjebb leendő mélyítését javaslatba hozta, mit a megye el is rendelt.

A nagytó akkori elnöke ezen rendeletet meg is kapta, de biz ő annak teljesítésével nem nagyon sietett, s a tó egy pár éven keresztül a régi állapotban maradt,

tele a nélkül, hogy valami bajt vagy veszélyt okozott volna. Már azt hittük, hogy a „Gutachten“ nem csinált semmi kárt a nagytóban, már azt hittük, hogy e nagy csapást elhárítottuk Verespatakról, de hiu remények! Az akkori szolgabíró F. F. ur élete végén állott, különben is igen ingerült uri ember volt, egy rossz perczében a nagytó zugójának lemélyítését elrendelte, s hivatalos buzgalma oly nagy volt, hogy egy méter helyett kettőt mélyített le.

1849. óta ily szomorú napja nem volt Verespataknak! Végig sivitott városunkba azon rémhír „kisebbitik, megölik tavunkat!“ A ki látta a zugó hivatalos lemélyítését, sirva fakadt és sirunk mai nap is fölötte, mint Marius Carthago hamvai felett. És méltán, mert ezen időtől — 10 év óta — dotalódik bányászataink rohamos hanyatlása, mert ezzel elvettek Verespataktól évenként — minimum — 40.000 frtot, tíz év alatt tehát 400.000 frtot, de ezt nem csak tőlünk, hanem a megyétől is elvették, mert annak nagy része oda foly, mivel Verespatak összes élelmi czikkét, borát megyénk termő helyei szolgáltatják.

A dolgok ilyen állásában Verespatak, hogy magát a lassu, de biztos elpusztulástól megmentse, kérvényt terjesztett fel a kormányhoz, kérvén abba azon ötvenes években illetéktelenül felhajtott 36.000 frt bányavámost (frohne), melyet ő felsége bányászati czélokra kiadni rendelt, adja ki, mivel ez őt jogosan megilleti, mert a nagytó helyreállítását tisztán bányászati czél s az a nemzetgazdaságra is igen fontos, s ha már csakugyan olyan nagyon beteg az a nagytó, mint a milyennek közgei állítják, hát nyujtson módot, hogy azt helyre állíthassuk, s adja ki a mi jogos pénzünket. Sok rimánkodás után kaptunk is ebből nagykésőn 6000 frtot s azon ígéretet, hogy ha a viszonyok engedik, a kért összegnek jelenleg ki nem adott részét is megkapjuk.

Mindjárt megalakult a reconstructionális bizottság, melynek első teendője volt Kos József bányamérnök urat — ki múltavak építésében kiváló szakember — felkérni tavunk helyreállítására, és az anyagokat sietett beszerezni. Mikor a terv készen volt, az anyag nagyrésze beszereztetett a reconstructionális bizottság azon szomorú tapasztalatra jutott, hogy elfogyott a pénz!

Ismét kértünk, rimánkodtunk, hogy adják ki jogos pénzünket, de hiába! mindig elutasítottunk. Most a begyűjtött anyag egy része — a kő — majdnem elporlott, a cement elromlott, más része pedig a fa, hogy teljesen el ne rothadjon, potomáron eladatott, tehát se

TÁRCZA.

Emlékezés Nagyenyed pusztulására.

(1849. január 8.)

Szilágyi Farkastól.

Éjjel 11 órakor pár löfegyver dördült el az „Alszegeben“. Ezt nyomon követte élénk láрма, élénk kiabálás ugyanott. Semmi kéréség nem maradt fenn többé, hogy a városban baj van, miről a papokat s köztük Viskolczyt presidentet azonnal értesítették. Mire a papok kijöttek, az Alszegeben már égett valami.

Viskolczy ezt látván, szalad a lépcsőkön lefelé s a templom felőli bejárat ajtaján a rend házából távozik. Hová és miért ment, akkor ott senki sem tudta, nem is kérdezte, mert az égés láttára, a láрма hallatára nagy zűrzavar keletkezett, iszonyu rémület támadott. A templom harangjait, kik korábban hozzájok jutottak félre verték, hogy a lakosság ébredjen, meneküljön. Pár percz mulva már jöttek a menekülők a piac környékéről s rend telkére.

A támadás főereje a Magyar utcára²⁾ vetette magát Ezen utca a vész, láрма keletkezése után pár perczel már egész szélességében megtelt kiabáló és lövöldöző

¹⁾ Lukácsfi Ferenoz Diódról volt az egyik, ki a harangok félre verésénél közreműködött.

²⁾ A város központjából északi irányban ágazik. Már ekkor is e volt Enyed főutcája.

emberek ezreivel. A kiabálás és lövöldözésnél¹⁾ még nagyobb lármát okozott az ablakok esőrdömpölése, a kapuk döngetése és beszakadása. Az iszonyu zajra az emberek fekhelyeiről felugranak, a korábban ábredtek azokat kik mély álomba merültek ébresztik, rázzák, öltöztetik; feltettebb ngóságait kezükbe kapják s eszeveszeten futkosnak a szobákban elő és hátra. Sokan ruhadarabjaikat nem kapják melyeket lefevésükkor nagy gondal magukhoz közel helyeztettek el, holott mellettük voltak. Akár bányan téli felső ruhájukat hátra hagyva, valami ronggyal hátukon, vagy még anélkül is, rohannak ki lakásukból s ha a menekülés útja még nem volt elállva menekülnek a rendkívüli hidegben a vadon erdők irányában.

Az iszonyu zűrzavarban a családtagok elszakadnak egymástól és vagy nem látták egymást többé soha, vagy csak leirhatatlan sanyarúságok és elképzelhetetlen szenvedések kiállása után találkoztak viszont, az ország valamelyik szögletében. Némelyek alig néhány lépésnyire távoztak meleg hajlékuktól s a rablók lakásukba már betörték. Mások határozott cél nélkül az utcára futnak, mely már tele volt fegyveres oláhokkal. Ezen szerencsétleneket nyomban lelövik vagy agyonverik. Sokan a rémület miatt mászkálóhűdést kapnak, lerogynak és nyomban meghalnak szívroham kitér az epilepsia. Terüben lévő nők idő előtít

¹⁾ Hogy minő láрма, kiabálás volt ekkor Enyeden arról fogalmat szerezhetünk magunknak Vadadi Gergelynek, ki akkor kadét káplár volt a Turuki ezredben eme közléséből: „En monda Vadadi Jan. 9-én éjjel Mihályozsáván voltam, hol a Turuki ezred egy százada állomásozott. Miután Enyed kigyult 5-öd magammal kimentem a Zéviés tötöre (hegy Mihályozsáva határára) és onnan néztük Enyad égését. Jól hallatszott ide Enyedről egész éjjelen a kiabálás, jajgatás, lövöldözés, döngetés, kutyák vonításának lármája“ (Mihályozsáva Enyedtől m. o. 15—16 k. m. távolásra fekszik.)

szülnek szoros rejték helyeikben, vagy a keményre fagyott havon.

Akkárhányat csaknem teljesen levetkőztettek, férfiak és nők, aztán vad röhögések között kényszerítették, hogy félmeztelenül meneküljön. fusson. Futottak menekültek így is.

A katasztrófa első éjelen a tűzvész még nem vált általánossá.

Volt annyi eszköz a támadóknak, hogy a lakásokat előbb kirabolták, gabonásokat, istállókat kiürítettek s csak azután adtak tüzet az épületeknek. Még a gyilkolás sem öltött feletle nagy méréket, a megrohanás első óraiban. Nagyobb volt a rémület a fejeszettség. Mindenik enyedi magyar embernek a zalathnai és hegyaljai szerencsétlen magyarok sorsa lebegett szeméi előtt. Az ott lejajlott irtózatatos dolgok ismétlődésöktől tartottak. Az ezek ismétlődésétől való remegés idézte elő a megrohanatok lelkében a leirhatatlan pánikot és az ebből folyó fejeszettséget.

Az égetés és gyilkolás 9-én vált általánossá és 10-én érte el a tetőpontot. Ha 9-én akár magyar, akár eszásári rendes katonaságból álló csapat jön a város megmentésére, Enyed akkor még legalább nyolcztized részében meglehetett volna menteni.

En mint jelen feljegyzéseim rendén már emlitem, ekkor a magyar-utczában voltam szállásban, a ref. papi lakban. Saját tapasztalatom alapján — a támadás első óraiban — ezen utczában történetéről és a támadás természetéről ezeket jegyezhetem ide:

(Folytatása következik.)

pénz se posztó, tavunk most is úgy áll mint ezelőtt, vesztünk évenként egy jó esomó pénzt és bányászatom halad évenként — rák módjára.

A fentiekben híven el van mondva a nagytó megkisebítésének — reánk nézve — szomorú története, mihez commentáru hozzá teszem, hogy a nagytó most is oly oly erős mint keletkezésekor ezelőtt 110 évvel, mert ennek gátja kősziklák közé van épelve, hatalmas kődarabokból építve és 20 méter vastagságú, melyet a nagytó soha sem lesz képes leszakítani. Ezen véleményemet egész Verespatak osztja!

Most a birtokosság egy kérést készült benyújtani megénkhez, hogy sziveskedjék a rozindulatból betegnek híresztelt tavunkat mérnökei által ujjolag megvizsgáltatni, mert mi biztosak vagyunk, hogy tavunknak semmi baja, — mire nézve felelősséget is készek vagyunk állani — s ezt a mérnökök is tapasztalni fogják s akkor a zugót régi helyére állíthatjuk, melynek folyománya lesz, hogy a pénzforgalmat nagy összeggel emelni képesek leszünk s a pangásnak indult bányászatom is régi életerejét visszanyerendi. Amen!

Verespatak, 1890. február 6-án.

Jánky Kálmán.

IRODALOM.

A „Budapesti Hírlap” újévvel pályafutása tizedik évébe lépett. Az elmúlt évek óriási haladás korszakát alkotják a magyar zsurnalisztika történetében és a „Budapesti Hírlap” talán elfoglaltság nélkül mondhatja magáról, hogy övé az első és a legújabb megindításában, mely a magyar sajtót a legmodernebb és legkifűnőbb európai sajtó magaslatára emelte. A „Budapesti Hírlap”-ot ebbeli törekvéseiben hétől hétre, hónapról hónapra, évről évre, szakadatlanul nagy arányokban növekedve, támogatta Magyarország intelligenciája: a világ legfogékonyabb, legméltányosabb és ragaszkodásában leghűbb közönsége. A decennium küszöbén elmondhatjuk, hogy a „Budapesti Hírlap” a művelt magyar újságolvasó közönség mandatariausa. E megbízatás óriási erkölcsi súlyával vesztünk részt a vélemények harcában és a közügyek intézésében. Hogy milyen sikerrel, arról az elmúlt és a jelen viszonyok legkésebben tanusíthatnak. A védelmi vita alatt, az alkotmány- és nemzetellenes kísérletekkel vívott elszánt küzdelemben, valamint a ferde pártviszonyokból eredt fonák helyzetek kritikájában, melyek okai és forrása a jelenlegi válság, a „Budapesti Hírlap” minden egyes száma a nemzeti jogok és aspirációk diadalmas hőseként szállott szóra. A közönség érezte, hogy lapunkban a legösszintebben, legbátrabban és legelzártabban nyilatkozott meg a közérzlet szava. És a mikor a közönség napról-napra lavinaként növekedő tömegével segítségünkre és támogatásunkra jött: a „Budapesti Hírlap” döntő erővel működött közre a vitás kérdések megostromlásában, a politikai fordulat és az új események előkészítésében. A pártoktól független, csakis a közérdek által vezérelt és saját becsületességű meggyőződésünktől diktált működésünk akkor érte el, legszebb jutalmát, a mikor minden igaz magyar ember a „Budapesti Hírlap”-ban kereste és találta a nemzeti ügyek legfáradhatatlanabb, legzívósabb és legvehemensebb védelmét. Legbuzgóbb parkodásunk, hogy a „Budapesti Hírlap” a jövőben is az aradjon, a mi volt, a minék indult, a mely irányban hatalmasra növekedett, a miben az elsőséget nem engedheti át soha senkinek: a legmagyarabb újság tartalommal, lélekben, szóban egyformán. A legmagyarabb újság és mint ilyen a nemzeti érzület leghűbb tolmácsa, éberszűje, igaztója és ha kell lángba borítója. A legtisztább tudatossággal hirdetjük és vállaljuk, hogy olyan időkben, a mikor a nemzeti eszme fajentartó és államalkotó erővel érvényesíti magát mindenütt, hogy ugyanakkor nemcsak jog, hanem kötelesség nekünk magyaroknak a sovinizmus lelkesedésével, sőt türelmetlenségével szolgálni a nemzeti iránt mindenben és mindenkor. Ez a mi programunk. E programunkkal nekünk adott igazat a magyar közönség, mely semmitől sem irtózik inkább, mint a színtelen és lelketlen kompozititástól, a hamisságokra és az elmék megtévesztésére alkalmas cifra jelszavaktól: nekünk adott igazat, midőn lapunkat szinte hihetetlen mértékben felkarolta és egyre jobban terjeszti. E programmal folytatjuk a jövőben is mindennapi munkáinkat a közügyek szolgálatában. Folytatjuk erősen fegyverkezve a nagy tusákra, a melyek a közeljövőben a nyilvános élet minden munkására várnak. A nemzeti munkából részt kérünk és részt fogunk benne venni legjobb tehetségünk szerint, pártolva és támogatva mindent, a mi szükséges, életképes, derék és jó: ostromolva, üldözve mindent, a mi céltalan, félszeg és beestelen. Ebbeli szándékunkban nem fog bennünket korlátozni semmiféle személyi tekintet, párt- és hatalmi érdek és nincs az a politikai fordulat, melynek kedvéért és érdekében pártatlanságunkat és elfogulatlanságunkat csak egy pillanatra is feladnók. A szigorú objektivitás útját fogjuk követni a zsurnalisztika minden egyéb ágában. Az irodalom és művészet kérdéseiben mint eddig, úgy eszentul is szigorúan mellőzni fogjuk a pártkodást és klikk-szellemet. A mi megfelel a szép és nemes ízlésnek az mindig elfogulatlan méltatásra fog találni lapunkban. Mi magunk is azzal vélünk legjobb szolgálatot tenni az irodalomnak, hogy egy sor se jelenjék meg lapunkban, a mely az irodalmi mértéket meg nem üti. Közleményeink irodalmi színvonalának előkelősége kezdettől fogva legfőbb gondunkat képezte. El is értük vele azt, hogy a „Budapesti Hírlap” a legkifogálatlanabb magyarsággal írt újság és mindenkiféle vezércikkei és társai irodalmi érték dolgában verseny nélkül állanak Tudósítások és hírek dolgában a legzártságabb és legmegbízhatóbb farrásokkal rendelkezünk. E nemű közlelményeink megválogatásánál mindig szemelőtt tartjuk, hogy a legműveltebb és legkényesebb ízlésű közönséget szolgáljuk. A valóságot, igazságot és ildomoságot sohasem áldozzuk fel a szenzációnak. Az erkölcsi tisztaság a jó és nemes érzés tisztelében tartásával a „Budapesti Hírlap” hű, szolgálatkész és lelkiismeretes háziúrja óhajt lenni minden magyar ur háznak. Az előfizetés feltételei: Egész évre 14 frt, félévre 7 frt, negyedévre 3 frt 50 kr., egy óra 1 frt 20 kr. Az előfizetések vidékről legcélszerűbben postautalvány-nyal eszközölhetők következő cím alatt: A „Budapesti Hírlap” kiadó-hivatalának. IV. ker., kalap-utca 16 sz. Az egész fűrdő-ivad alatt előfizetőink kívánására a lapot bárhová utánuk küldjük, még akkor is, ha a nyáron át többször változtatnak tartózkodási helyet. A „Budapesti Hírlap” jelenleg rendkívül érdekes két kötetes angol

regényt közöl: „Doktor Kupido” írta Broughton Rhoda. E regénynek április hó 1-sejéig a lapban megjelent részét (26 folytatás) az új előfizetők külön lenyomatban ingyen megkapják.

VEGYES HIREK.

— E hó 24-én tartandó közgyűlés igen érdekes lesz. Az alvinczi főszabíró állomás betöltésén kívül a m. kórház telke mellé 2 telek megvásárlása, a f. évi közmunka felhasználása, mely a roszt utakkal bíró vidéket különösen érdekli, Mihályfalvánál egy hid építése, — Vizakna város kérése a kisenyedi járás székhelyének oda leendő áttételében, — a kutyaadó szabályrendelet, a buzásbocsárdi körjegyzői választás elleni föllebbezés, Gyulafehérvár bor, sör, szesz beviteli vámdíjai stb. bő tárgyat adnak a közélet ügyeiben részt venni ohajtoóknak.

— Az új miniszterium megalakult, magában foglalva a Tisza miniszterium legderekasabb erőit. Előök és belügyminiszter: gróf Szapáry Gyula. — Pénzügym. Wekerle Sándor; igazságügy. Szilágyi Dező; kereskedelmi m. Baross Gábor; vallás és közokt. ügyi m. gróf Csáky Albin; honvédelmi m. b. Fehérvári Géza; földmívelési m. gr. Bethlen András, eddig Brassó és Szeben-vármegyék főispánja. Gf. Teleky Géza a belügyminiszteri tárczát nem tartván meg, igaz sajnálatunkra vele távozik Tibád Antal államtitkár is. Az új miniszterium 17-én foglalja el helyét. Ohajtuk, hogy szerencsésen kikerülve a mult hibáit, — a legjobb sikerrel legyen képes hazánk javát minden téren előmozdítani.

— A márczius 15-iki ünnepély lapunk mult számában foglalt program de a szép idő folytán az új város ház előtt, a szavaltot pedig az erkélyen elmondva, szerint, kedvező időben nagy közönség részvétele és lelkesedése mellett folyt le. A köz épületeken nemzeti zászlók lobogtak.

— A regale tulajdonosokat érdekelni fogja azon hir, hogy az albizottság f. hó 26-án megkezdte tárgyalásait az egyes közönségekre nézve fellebbezett kártalanítási ügyekben.

— Az erdélyi répa cukor termelők igen fontos és érdekes gyűlést tartottak f. hó 13-dikán b. Kemény Kálmán főispán meghívására folytatn. Wekerle Sándor m. k. pénzügyminiszter kiváló érdeklődésének adta jelét az által, hogy dr. Popovics Sándort, elnöki titkárát küldte el az értekezletre, melyen az erdélyi gazdasági egyesület Zeyk József képviselte. Távol vidékről jelentek meg birtokosok, mint b. Bornemissa Tivadar, idb. Fejérvári Károly, stb. Megjelentek továbbá vármegyénk birtokossága mint b. Banffy Jenő, id. b. Kemény György, b. Kemény Géza, b. Kemény Győrő, Vinczei Miksa, Pogány János Zeyk Gábor, Zeyk Kálmán Sándor Jenő gr. Teleky Károly urad. intézője, Tókos Sándor stb. és N. Enyed város birtokosai közül igen sokan Kovács Gyula polgármesterrel. Elnöklő főispán ur megnyitván az értekezletet, felolvastatta dr. Szász Károly titkár által a cukorgyár vállalkozók által hozzá intézett iratot, mely szerint a mult évi répa-termés elégtelen és roszt volt. Enyeden nem építhet gyárat mert nincs 2000 hold répa-termés, az Enyed vidékén termelt répa átlag alig 9 % cukrot tartalmaz, a répát nagyon sárosan adták be a termelők stb. Minderre azonban főispán ur ő mlga. igen helyesen és erőlyesen felelt meg s a felolvasott választ az értekezlet tetszéssel fogadta. Fokozta a megelégedést dr. Popovics titkár beszéde, ki a pénzügyminiszter nevében kiváló elismeréssel nyilatkozott b. Kemény Kálmán főispán buzgalomáról s különös figyelmébe ajánlotta a birtokosságnak a további répa-terméssel minden körülmény között, ha azt akarják, hogy az erdélyi nyertekben s különösen Enyeden cukorgyár állíttassék, mert pl. Magyarország déli részén rendkívül kedvező ajánlatok tételnek ily gyár felállítása esetén a termelésre. Kifejté, hogy a pénzügyminiszter nagyon pártolja az erdélyrezi gazdák törekvését s ha kellő buzgalmat tapasztal részükről, — kivánásukat teljesítése végett befolyását érvényesíti. — Ezután Kovács Gyula polgármester, a bécsi és vegyintézetek hiteles adataival tüntető ki a gyárosok azon állításának alaptalanságát miszerint vidékünkön a répának esekély cukortartalma van s ellenkezőleg: 17 fokostól lefelé több próbát terjesztett elő, melyek átlaga a 15 fokot meghaladja. Zeyk J. a gazdasági egylet nevében a gyárosok új szerződésének hátrányos pontozatai helyett megfelelőbbeket és mázsánként 90 kr. egység árat ajánlott igen részletes beszédében. Belátja ugyan, hogy ez évben még két gyárnak elegendő terület nincs biztosítva, de azon feltétellel, hogy a 90 kr. beváltási ár megadassék s ha 2 év alatt a szükséges 2-3000 hold egybe lesz gyűjtve a gyár Enyeden felépíttessék. A termelés folytatását ajánlja. B. Bornemissa T. b. Kemény G. dr. Kovács Ö., dr. Popovics, Zeyk K. érdekes felszólalásai után elnöklő főispán kimondja az értekezlet megállapodásaként, miszerint: a gazdaközönségnek ajánlatik, hogy a régi szerződés alapján termeljen tovább, ezukorrépat lehetőleg fokozott mérvben és minőségben, azon a régi szerződés alapján jogosult követeléssel, miszerint a gyárosok addig is, míg Enyeden a kellő mennyiségű termés biztosításával a gyárat felépítik, a botfalvi cukorgyár által fizetett legmagasabb egység árat fizessék meg. Ezen megállapodás, mely teljesen a régi szerződés alapján áll. közöltetni fog a gyárosokkal s az enyedi körhöz

tartozó gazda közönséggel. Felhívjuk ennél fogva a távolabb lakó gazdákat is, hogy miután 90 kr. ár mellett a termelési nyereség határozottan nagyobb más termény után várható jövedelemmel, tegyék meg b. Kemény K. főispánnál ajánlataikat.

— A gazdaközönség figyelmébe. Ertesültünk, hogy f. hó 23-án d. e. a rendőrkapitányságnál határpásztorok választása lesz — felhívjuk a gazdaközönséget saját jól felfogott érdekében a fentirt napon és helyen minél számosabban megjelenni és a pásztorokt közös megegyezés mellett megválasztani.

— Cselédbejelentés. Rendőrségünk által még e hó 1-én kibocsátott hirdetménye hogy 15-ig minden gazda tartozik cselédeit bejelenteni — tömeges jelentkezősük folytán és azon gazdák is, a kik még eddig be nem jelentették cselédeiket, hogy ezt tehessék újabb határidőül f. hó 25-ét tűzte ki.

— Időjárásunkról. még most is érdemes pár szót feljegyezni. A februári abnorm. hideg belenyult márczius 2 első hetébe is, úgy hogy az első hétnék —4.1 C°, a másíknak is még —1.5 C° a Null alatt volt a középhőmérséke. Csak 14-én kezdődött meg a tavasziasabb óvadás az éjszaki oldalokon is. Tehát február 1-től márczius 13-ig, azaz 41 napon át állott fagypon alatt középhőmérsék. A decz.—januári tél pedig 40 napon át tartott folytonosan. Nem csoda, ha még ma is meglehetősen mélyen fagyos a föld.

— Gyermek gyilkosság. Folyó évi márczius 12 én reggel Deván, a Czerna vizében egy 3-4 hónaposnak látszó leánygyermek hullája találtatott. Ezen körülményről, valamint arról is, hogy a gyanu egy Anna nevű toroczkói leányra irányul, ki Deváról Gyulafehérvár felé vette útját, a nagyenyedi rendőrkapitányság f. évi márcz. 15 én d. u. magán uton értesítvén, nyomban bevezette a nyomozatot, tettes személye felfedezése iránt, és sikerült is azt még ugyanazon napon Nagy Anna toroczkói illetőségű cseléd személyében letartóztatni. Nagy Anna a gyermek gyilkosságát be ismerte. Átkísérte a dévai törvényszékhez.

CSARNOK.

Márczius tizenötödike. *)

Petőfi hírlapi cikkei s naplója rendkívül becses adalékok szolgálnak a magyar forradalom történetéhez.

E cikkek és reflexiók életteljes képet nyújtanak a költő lángoló lelkesedéséről, naiv hitéről, sokszor hangzatos forradalmi hajlamáról, de egyszerűs mind nemes jelleméről is, őszinte érzéseiről s a szabadság magasztos ügyéről. Természetes, hogy Petőfi égő lelkesedéssel üdvözölte a mozgalmat s a dolgok menetét a legvehesebb izgatottsággal kísérte. A forradalom kitörését így írja le naplójában: „Egy Pesttől távol eső megyében utaztam és ott egy fogadóban lepte... rohanta meg e hir szívet, fejemet, lelkemet, idegimet.

— Vive la republique! kiálték föl, azután némán, mérően álltam, de égve mint egy lángoszlop.

A mint eszméletemet visszanyertem, egy aggodalom kezdett bántani — a jelszó ki van kiáltva, gondolám ki tudja, mi nem történt vagy történik, míg én haza érek! nélkülem kezdődjék a forradalom! hah! Nyakra-főre siettem a fővárosba... reszketve, lélekzet nélkül értem haza.

Általános volt a lelkesedés, még semmi sem történt... Nagytól lélekzettem, mint a buvár, midőn a víz alól fölmerül. A forradalom lángja becsapott Németországba, egyre tovább harapózott, végre Bécsre is felgyújtotta, Bécsre és mi folyást lelkesedtünk ugyan, de nem mozdultunk. Az országgyűlés igen szépeket beszélt, de a beszéd bármilyen szép csak beszéd és nem tett.

Pesten márczius 14-én az ellenzéki kör gyűlést tartott, mely ősi szokás szerint eredménytelenül oszlott szét. E gyűlésben indítványoztatott, hogy a tizenkét pont petícióképen fölujtassék a királynak, még pedig rögtön, de az akkor virágzott táblalabirói szellem Pantiusztól Pilátushoz akarta vinni a dolgot, úgy hogy valamikor a huszadik században lett volna vége.

Egyéb iránt jó, hogy így történt... micsoda nyomoruság kért, midőn a idő arra int, hogy követelni kell, nem papirossal lépni a trón elé, hanem karddal! A fejedelmek úgy sem adnak soha semmit, azoktól a mit akarunk, el kell venni. Akkor este Jókai mondta el eredményét, vagyis eredménytelenségét, nagy keserűséggel és teljes levertséggel. Hallatára magam is elkeseredtem, de el nem csüggedtem.

Petőfi és Jókai, még márczius 14-én este sietve elmentek a „Pillax”-kávóházba. Itt megbeszéltek a nap eseményeit s a himbálódzó politikát kegyetlenül lekritizálták. Tetőpontjára emelkedett a lelkesedés, mikor hírét vették Metternich bukásának. E hir lángra lobbantotta a fiatalok tevékenységét. Voltak ugyan egyesek, kik óvatosságot ajánlaltak, de ezeket agyon hallgatták. Az

*) Fischer: „Petőfi élete” művéből, mely legjobb elbeszélője e nagy nap eseményeinek.

ellenzéki a tizenkét

Tekint

követeléseit

dolgoz az

„Sajtó

szabadság

Ki tu

béko a mo

képes híven

fangot, es

szabad szót

gondolkozás

miniszterium

ugyanitt. E

kező jámbor

negyven év

lőség a töré

lános adókö

székek: Né

államfolylok

a hazából s

délylyel egy

Egyenlőség

Ez vo

márcziusába

nagyságok

az elvek ro

még csak

mes hiszék

összefolyt:

volt az ür,

gálatok álta

likusok elő

az ut s az

jogokhoz ne

volt köve,

talanságra

meg volt sz

szakadás; a

désnek utja

Napja

harezokat b

az elhárítan

akadályozó

márcziusi n

Hanem

magyar. A

légiunozott

nemzet teste

elveit valja

a reakcionar

viszszállítási

idejére vihet

rendíthetlen

De e

15-ének hős

Petőfi,

elragadó éke

tették, hogy

egész város

ifjuság Chor

asztalához”

Voltak

ebbe a játé

hatnak. S h

leverő guyn

A bátrak tar

Holnap regg

lünk mind

sokhoz s tec

En me

holnap regg

olvasni a 12

Petőfi

ébreá töltött

imádott kis

áll gondolata

magasra em

ni? mert az

és mindjárt

késő lesz!

Logika

smind főkö

fogjuk tenni

rendelve va

arra vagyok

ki kell vivn

isten neki,

E gon

Uideg

gyülekezési

kik tegnap

csak 6 jelen

a szalma lá

ellenzéki klub által formulázott programnak mind a tizenkét pontja kerestül ment, s elfogadtatásra talált. Tekintsük át e híres 12 pontot, melyben a nemzet követeléseit összpontosították, hogy lássuk hova fejlődtek a dolgok az egész országban 1848-ban.

„Sajtó szabadság, cenzúra eltörlése” ez volt a nagy szabadság levél alfája.

Ki tudná ma már, mi volt a cenzúra, mily súlyos békó a modern Magyarország előharcosain. Ki volna képes híven szem elé állítani azt az ezer meg ezer fufangot, esürest-csavarást, melylyel a rendőr állam a szabad szónak útját állotta; ki tudná leírni amaz hason-gondolkozású társait lépten-nyomon megállították. Felelős miniszterium Budapesten s minden évben országgyűlés, ugyanitt. Ezek voltak az 1848-iki márciusi napok következő jámbor óhajtásai, melyeknek megvalósulásában ma, negyven év után, semmi különösét nem látunk. Egyenlőség a törvény előtt polgári és vallási tekintetben. Általános adókötelezettség! Az urbériesség eltörlése; Feküdt-székek; Népképviselet, az egyenlőség alapján. A politikai államfogyók kiszabadítása; Idegen katonaság eltávolítása a hazából s benn az országban magyar hadsereg; Erdélylyel egyesülés, Nemzeti bank, s végül Szabadság, Egyenlőség Testvériség.

Ez volt a radikális hazafiak programja 1848. márciusában, a mit ma, bizonyára némely exconservatív nagyságok is alá fognának írni. Ily feltartóztatatlan volt az elvek rohamos gyorsasága és diadala, melyben el ez még csak kevéssel is — alig, mert bizni néhány tulvérmes hiszékeny lélek. Ma már ez állapotok képe rendkívül összetölyt: akkor nemes és paraszt közt áthidalatlan volt az út, melyet sem nagy tehetség, sem kitűnő szolgálato-alkal az által nem lehetett töltöni: akkor nem katolikuskok előtt a legmagasabb államhivatalokra el volt zárva az út s az adózás kötelessége sem polgári, sem politikai jogokhoz nem juttatott; akkor a tulajdon ép úgy meg volt kötve, mint maga az ember s milliók voltak vagyontalanságra kárhordoztatva; akkor a gazdasági élet ép úgy meg volt szorítva, mint a politikai s társadalmi különszakadás; akkor a feudal rendszer minden egyéni működésnek útjában állott.

Napjaink ma már más czélokot tűztek ki, s más harcokat harcznak ugyan: de azért még mindig sok az elhárítani való lom; még mindig, jobbról mint ballról akadályozó romokkal találkozunk, melyeknek lehordását a márciusi napok oly diesteljesen megkezdették volt.

Hanem szabad a szó, szabad a sajtó és szabad a magyar. A nemzet megtízszereződött, mióta nem privilegiumozott kasztokból, hanem a haza fiaiból áll. A nemzet testestől lelkestől az egyenlőség demokratikus elveit vallja törvény előtt és minden működésében s azok a reakzionarius kísérletek, melyek a régi válaszfalak visszaállítására törekedtek s melyek az utóbbi két lustrum idejére vihetők vissza... rendíthetlen sziklára estek, mely rendíthetlen sziklának neve az: új idő.

De e kis kitérés után keressük fel a márczius 15-ének hőseit.

Petőfi, Jókai s egy Vasvári nevű fiatal jogász, kinek elragadó ékesszólásu tehetsége volt — s mások kijelentették, hogy ők a proklamációt márczius 15-én reggel az egész városban elterjeszték. „Mi is, mi is, kiáltotta az ifjuság Choruban, mely az ugynevezett „Közvélemény asztalához” fúrhatta magát.

Voltak egyesek, a kik aggodva jegyezték meg, hogy ebbe a játékba majd a várparancsnok ügyi is beleszólhatnak. S hát akkor? Hát akkor? — ismételte Petőfi leverő gunynyal — akkor megverekszünk a katonákkal. A bátrak tartásának velünk, a gyávák maradjanak otthon. Holnap reggel 8 órakor itt ennél az asztalnál öszegyűlünk mind s innen zárt sorokban a jogászokhoz, orvosokhoz s technikusokhoz megyünk.

Én még az éjjel írok egy alkalmi költeményt s azt holnap reggel el fogom szavalni, Jókai pedig fel fogja olvasni a 12 pontot. Tehát holnap reggel.

Petőfi ezeket írta naplójába: Az éj nagy részét ébren töltöttem feleségemmel, együtt, bátor, lelkesítő, imádoztam kis feleségemmel együtt, ki mindig buzdítólag áll gondolataim, terveim előtt mint a hadsereg felett a magasra emelt zászló. Azon tanácskoztunk mit kell tenni? mert az határozottan állt előttünk, hogy tenni kell és mindjárt holnap... hátha holnap után már késő lesz!

Logikailag a forradalom legelső lépése és egyszerűsminde főkötelessége szabadá tenni a sajtót... azt fogjuk tenni! a többi Istenemre bízom s azokra, kik rendelkeznek, hogy a kezdeteket folytassák, én csak arra vagyok hivatva, hogy az első lökést tegyem. Holnap ki kell vívunk a sajtószabadságot! és ha lövöldöznek? isten neki, ki várhat szebb halált?

E gondolatokkal aludtam el.

Hídeg, erős reggel volt, hogy Petőfi az ifjuság gyülekezési helyére sietett. Azokból a lelkesült ifjakból kik tegnap este nem akartak hallani semmi akadályról, csak 6 jelent meg a kávéházban. A bátor lelkesedés, mint a szalma láng ellobbant, de e hat ifju nem ismert félel-

met, ifju tüzzel és férfias elhatározással vetette magát sorsa elé. Vártak még egy negyed órát, hogy talán megjelennek a többiek is és ha nem — akkor fel tette!

Készek-e önök minden körülmények közt velünk tartani? — Kérdé Petőfi.

— Igen, igen.

„Szakadt az eső — írja Petőfi — mikor az utcára léptünk s az egész késő estig tartott, de a lelkesedés olyan mint a görögtűz, a víz nem olthatja el”.

Petőfi, Jókai, Bulyovszky, Hamary, Sebő és Gaál — e hat bátor ifju volt az, ki az egyetem felé tartott. Ott már egy csomó jogász álldogált. Csakhamar megtelt az udvar, mert e szóra, hogy: Petőfi s Jókai itt vannak beszélni akarnak velünk — seregestül tödült ki az ifjuság hallgató termekből, le az udvarra.

Petőfi egy hirtelenében kapott székre állt s erőteljes hangon, bár mély megindulással, az ifjuság éljenzése, tetézészaja között elszavalta nemzeti dalát — a magyar marsseillanést.

Lángoló lelkesedés sugárzik ki e megszólításból: Talpra magyar, hi a haza! Petőfi nemzeti dala egy erőteljes csatára hívás a haza szabadságáért és függetlenségéért. E dalban a nép szabadság szomja elragadó kifejezésekben nyilatkozik. Petőfi ez alkalmi költeménye rendkívüli egyszerűsége mellett fenséggel teljes.

A mint a tetzés vihára némileg lecsillapult, Jókai lépett székre s felolvasta a „nemzet kívánságát” oly hangon, mely mélyen megrázt mindenkét. A felolvasás után tomboló tetzészaj tört ki. A ifjuság el volt ragadtatva, a tanárok, kik jókor vissza vonultak, nem tettek semmit az ifjuság korlátozására.

Az egyetem udvaráról kitödülő ifjusághoz seregestül csatlakozott a nép, mely időközben ide verődött. A mint az ifjuság kimondta, hogy az orvosokat is fel kell szólítani, — zárt sorokban megindult az egyetem felé, mely új világ utcájában volt. Az összes nép csatlakozott az ifjakhoz.

A szomszédos utcákat mindefelé torló tömeg foglalta el úgy, hogy semerre sem lehetett menni. Egy része a közönségnek benyomult az ifjakkal az orvosi egyetem udvarára. A nemzeti dal s a proklamáció itt is fanatikus hatást tett.

— Fel a cenzorhoz — kiáltott fel valaki az ifjuságból, hogy a nemzeti dalnak s a 12 pontnak a kinyomását engedélyezze.

— Semmi cenzorhoz nem fogunk menni — dörmögte Petőfi — nincs többé cenzor, — fel a nyomdába.

Ezer meg ezer torok zugta rá a helyeslő éljent. A legközelebbi nyomda a Landerer és Heckenast-féle nyomda volt a hatvani utcájában. A tömeg tödült a vezetők után.

— Foglaljuk le a nyomdát — kiáltá valaki, — csak a rendet ne zavarjuk.

Petőfi, Jókai, Vasváry és Vidacs mentek a nyomdába — a nép nevében. „Éljen a sajtószabadság!” üvöltötte lent az utcán a sokaság s a nyomdászemélyzet éljenzéssel fogadta a küldöttséget. Vidacs lefoglalta a legközelebbi sajtót.

— E gépet lefoglalom a nép nevében. E pillanattól fogva nem volt többé korlát a nemzet és a sajtó között.

— Uram! — szólt Landerer; a nyomda tulajdonosa — tudják-e önök mekkora felelősséget vetettek reám e kívánságokkal s megdöntötték-e azt a következményt, mely úgy önökre, mint reám hármlik?

— Igen, uram — válaszolták az ifjak, — mi felfogtuk e tény horderejét.

Landerer e látszólag kényszerített cselekmény felett, mely hazafias örömet érzett szívében.

Hogy se a tulajdonost, se a szedőket ne sujtja a felelősség, maguk az ifjak szedték ki gyakorlatlan kezeikkel a két röpiratot. S a cenzúra s a szolgaság elitelése nemsokára sajtó alatt volt, t. i. a program s a nemzeti dal.

Mialatt a gép izzadt és zugott: alant tüzes beszédek tartottak. Az eső zuhogott, s a szónokok lángoló beszédei a tisztító vihar villámai s dörgéseiként rázkódtatták meg a szíveket.

„Ha addig — mondá Vasváry — imádkozni akartunk, nem volt szabad egyenesen Istenünkhöz fohászkoznunk. Köztünk és közötté volt a jezsuita. Közvetítők kellenek ég és föld között, mintha az imádságoknak postaállomásokra volna szüksege s az ég nem állana nyitva mindenki előtt. Ez imádkozókhoz hasonlítunk mi, a szabad eszmék, a szent elvek hirdetői. Köztünk és a sajtó között, ott állott a cenzor, e jezsuita s meggyilkoló az ébredő szellemet. Gondolataink, csak az ő kegyelméből jöhettek napvilágra. A cenzor a szellem e vámszedője, csak azt az eszmét bocsátá vámvonalán keresztül, mely kínai öltözetben jelent meg. Nos, nincs többé cenzor, bent a sajtó most legelőször mozog szabadon, egy pár perc alatt világot lát a szabad sajtó első szülötte. A sajtó gép most találkozott szűz kéziratral, melyet semmi cenzori kéz meg nem fertőztetett. Az eső hull alá. A természet kereszt vízében fogjuk az első szülöttet megfürösztöni. Ne higy-

jétek, hogy a természet a nagy események iránt közönyös, ez esőcseppek a természet könnyei, melyeket az anya örömeiben hullat gyermekére. A februári napokon is szakadatlanul esett az, mert a párisi nép barrikádokat emelt, hogy kizárja a zsarnokságot a szellemvilág fővárosából. Legyen beborulva a mi egünk is s csak akkor tisztuljon ki a láthatár, midőn kivituk nemzeti jogainkat. A kiderült nap legelső sugarai a szabadság új téreivel találkoznak”.

Beszéltek még Jókai, Egressy, Irányi s Bulyovszky. Mikor Petőfi a nép viharos kérésére „Nemzeti dalát” elszavalta — refrainjét, hogy:

A magyarok Istenére esküszünk

Rabok tovább nem leszünk.

meg-meguuló lelkesedéssel dörmögte a tengernyi nép. Mélyen megrázó jelenet volt ez. Az emberek sirtak, nevetek, ölelték osókolták egymást. Általános, közös érzés volt e dal; ép ily általános volt az öröm is, mely rá minden szívet betöltött.

12 óra felé megjelent Irányi, az ellenzéki klub tagja s a „12 pont” tulajdokaépeni szerkesztője, nyomában egy csomó ifju s a nyomda kapujában felmutatta a tömegnek a még nedves nyomtatványokat. Szent és ünneplés pillanat volt ez s mindenki mély megindulással tekintette ez esemény történeti fontosságát. „Márczius 15-ének dele — kezdé beszédét Irányi — Magyarország történelmének egy magasztos fejezetét képezi. Itt a sajtó szabadság első terméke, a nép jog első műve. Bármily jogokat vivand ki: az a dicsőségünk mindig megmarad, hogy a szabadság legfontosabb tényezőjét, a szabad sajtót mi vituk ki, polgártársaim”.

A dal s a programot kiosztották a nép között s falragaszok alakjában a város összes lakossága megismerte csakhamar mindkettőt.

Délután 3 órakor a két röpirvet az ifjuság egy küldöttsége, az éljenző tömeg kíséretében, elvitte a nemzeti muzeumba, átadta az igazgatónak azzal a meghagyással, hogy őrizze meg a levéltárban a sajtó szabadság diadala első termékének örök jelöl.

Még azon délután nevezetes dolgok történtek.

A tanuló ifjuság a nemzeti muzeum előtt gyülekezett össze s Petőfi vezetése alatt a városházához ment. Pestmegye alispánja Nyári Pál, Pest város polgármestere Rottenbiller Károly, Klauzál Gábor ésszámos kiváló férfiú osztozott a mozgalomban s vezette a tüzes fiatalságot.

Minden kereskedést bezártak s a városház téren, mint forradalom gyupontján, folyvást óriási néptömeg tolongott. A városi hatóság s a polgárságmagáévá tette az ifjuság ügyét s a népet.

A beleegyezés jelöl felvonta a városház tornyára a nemzeti zászlót. De az ifjuság nem csak szóban, hanem tettben is gyorsan haladt. Itt is így volt.

— Budára, Budára, a helytartósághoz, ki kell nyitni a Táncsics börtönét — ez a kiáltás hallatszott leggyakrabban. Ismét Petőfi adta meg a lökést a gyors eljárásához. Vezetése alatt rengeteg néptömeg tödült a hajóhídon át Budára, fel a várba, a helytartósághoz, hogy rögtön törölje el a cenzurát s eresse szabadon Táncsics népirót. Az események sulya alatt a helytartó tanács kimondotta, hogy e pillanattól (két negyed hatra) fogva Magyarországon szabad sajtó.

Egyidejűleg parancsot kapott a katonaság, hogy az ifjusági mozgalomba ne elegendjék. Táncsics Mihály is azonnal szabadon boesáttatott.

Ezer meg ezer ujjongó örömköltés kísérte Táncsics börtönének megnyitását. Táncsics mélyen meg volt hatva, sejtelve sem volt arról, el nem tudta képzelni, mi történhetett oda kűnn a nagy világban. Bérkocsiba ültették; az ifjuság kifogta a lovakat s egy huzta maga a kocsi s a néppel. Táncsicsot fényes fátylas menetben kísérték át Pestre, diadallal. Daczára a rendkívüli néparadatnak, legcsekélyebb kihágás sem történt. A városi tanács a rend fenntartására egy 14 tagu bizottságot nevezett ki, melynek Petőfi, Vasváry és Irányi is tagja volt. A bizottság felszólította a polgárságot; hogy soraiból azonnal alakítson nemzetőrséget.

Este a nap hőseit, az örömkönyeket síró Táncsicsot a színházba akarták vezetni. Ő azonban nagy kimerülése — s testi — lelki rázkódtatásában nem tehette meg a nép kívánatát. Otthon maradt.

A nemzeti színház rögtön Katona Bánkbánját adta, melyet a cenzúra oly régen betiltott már. A színészek kosztümjökre feltűzték a nemzeti színű kokárdát, jelöl, hogy a nemzet polgárai. Alig folyt le a tragédiának néhány jelenete félig telt ház előtt, midőn a Táncsics diadal menetéről jövő néparadat a színházat zsúfolásig kezeit nyújtotta az ifjuságnak; a hölgyek kendőiket lobogtatták; felindulásában az egész közönség sirt, éljenzett.

— Táncsics, Táncsics — hallatszott mindenfelől. Nézték a színpadra, hogy a megszabadított írónak viharos ovációzt rendezzenek.

— Nem jöhet — mondák, beteg, a nagy felindulás ágyba fektette.

Egressy G. a közönség kedvence kérdést intézett a közönséghez a színpadról, hogy kívánja-e, hogy a darabot végig játsszák, vagy hogy elszavalja a Petőfi „Nemzeti dalát”?

— A dalt, a dalt! — zúgta a közönség.

Egressy lelkesedéssel szavalt a költeményt. A refránnál ismét fölhasant a közönség egyetemes esküje. Aztán a zenekar a Rákóczy indulót játszotta. Majd hazafias dalokat énekeltek.

E viharos napoknak is meg van a maguk idyllje.

Vasváry és Jókai azon sárosan, hogy az utczáról jöttek — mentek fel a színpadra, hogy lelkesítő szavait az emberi méltóságról és jogokról onnan intézzék a közönséghez.

A mint Jókai elvégezte gyújtó beszédét, a színpalak közül egy feltűnően szép nőalak lép ki az Árpád király nők hermelin palástjában, nemes homlokán diadémmal. Laborfalvy Róza volt a nemzeti színház tragikája. Gertrud királyné öltözetében. Az öröm magasra csapó hullámai egy perczre elsimultak. Sírul esend állott be. Az egymás mellett szorongó nép visszafojtott lélekzettel tette a történeteket. A művészet papja a szabadság apostola elé lépett s keblére tűzte a három színű kokárdát. Szemtől-szembe állottak s e pillanattal két szív sorsa örökre egyesült.

Erre felzúgott a közönség lelkes tapsa, éljene.

A szent ügy iránti lelkesedés a két szív ügyét némi időre háttérbe szorította. De még azon év folyamán Laborfalvy Róza Jókai Mór felesége lón. Szerelmők a szabadságharc ágyudörgése között született s szerelmők bölcsője a színpad vala.

Márczius 15 ének jelentőségét s ebben Petőfi részvételét Jókai következőleg festi: Ettől a naptól számítja a magyar nép ujászületését: ezen a napon hullottak le bilincsek a jobbágyok kezéről; ezen napon lett szabaddá a föld és a szellem. S soha többé rabigába nem lehetett verni. Ezt a napot „Szent Petőfi napjának” nevezte Magyarország; mert ezt a napot ő állítja meg az égen igazabban, mint valaha Jozsue’.

Valóban e nap felszabadította a népet, milliókat tett polgárrá, a föld urává, melyet véres vöröskérel áztatott és munkált. Kellott jönni oly munkának, mely évtizedekkel vigye odább egyszerre az időt.

Petőfi is büszke öntudattal mondja, hogy ennek a mozgalomnak ő volt a lelke. Huszonnégy óra alatt — írja szeretetre méltó tulzással „Márczius 15-ike” című költeményében — a pesti ifjuság többet alkotott, mint nagypapánk és apánk, míg egy század elhaladt.

Egy ilyen nap vesztése

S díjazva van az élet . . .

Napoleon dicseége,

Te veled nem eserélek!

E márcziusi napok alatt Petőfi befolyása a fővárosban irányadó volt, magukat az utczákat az ő indítványán után és szerint nevezték el. A hatvani utca, melyben a Landerer és Heckenast nyomdája volt — „szabad sajtó-utca” nevet nyert; az egyetem-utca: „Márczius 15-ike utca” lón, a városház tér „szabadság tér” s a Pilvax kávéháza „forradalmi csarnok” díszes elnevezést kapta.

Ez eseménydus nap éjjelen a költő íróasztalához ült, s egy költeményt írt prózában, egy röpirvet, mely mint a forradalom tavaszi hírnöke, az egész országot be-repülte volt.

„Pest, márczius 15-én 1848. Ha tudnám, hogy a hazánknak nem lesz rám szüksége, szívembe mártánám kardomat s úgy irnám le haldokva, piros vérrellem e szavakat, hogy itt álljanak a piros betűk, mint a szabadság hajnalugarái.

Ma született a magyar szabadság, mert ma esett le a sajtóról a bilincs. Vagy van olyan együgyű, ki azt képzelje, hogy szabad sajtó nélkül lehet bármely nemzetnek szabadsága? Üdvözlégy születésed napján magyar szabadság! először is én üdvözöllek, ki imádkoztam és küzdöttem érte, üdvözöllek oly magas örömmel, a milyen mély volt a fájdalom, midőn nélkülözöttünk tégedet!

Oh szabadságunk, édes, kedves ujszülött, légy hosszú életű s földön. Él addig míg csak él egy magyar ha nemzetünk utolsó fia meghal, borulj rá szenvedő gyanánt S ha előbb jön rád a halál, rántsd magaddal a sírodba az egész nemzetet, mert tovább élni nélkülöd gyalázat lesz, veled halni pedig dicsőség!

Ezzel köszöntelek, ez legyen utravalód az életben. Él boldogul, nem kívánom, hogy ne találkozzál vészekkel pályádon, mert az örökké nyugodt élet fél halál, de legyen mindig férfi erőd a vészben diadalmaskodni! Késő éj van. Jó éjszakát, szép csecsemő szép vagy te szebb minden országbeli testvéreidnél, mert nem fűrödött vérben, mint azok, téged tisztá örömkönnyeq mostak; és bölcsöd párnái nem hideg, merev holtestek, hanem forró, dobogó szívek. Jó éjszakát! ha elalszom jelenj meg álomban úgy, a milyen nagyok, ragyogónak, a világtól tiszteltnek remélek!”

Ezen a hangon, örömmel és könnyek közt üdvözli és ünnepli az ifju szabadságot.

A következő napok a nemzetlők felfegyverzését veszik munkába.

A két testvérváros polgársága egésznap lelkesedve járt kelt. Mindenki a városháza elé sietett, hogy kokárdát kapjon vagy vegyen. Ott volt Szathmáriné, a nemzeti színház tagja, hogy kokárdákat osztogasson. Önkéntelenül is az ész istennőjét látta alakjában az ember, az első francia forradalom idejéből. Estére ki volt adva mind a két város kivilágítása. Daczára, hogy ekivilágítás minden előkészületek nélkül történt, fényesen sikerült. A leg-távolabbi külvárosi utczák házai is fényben ragyogtak. A kávéházak jobbára mind nyitva állottak egész éjjel. Sok ház tetőtől talpig, még az udvari részen is ki volt világitva. Nemzeti színű zászlók lobogtak mindenfelé. Az erkélyeken, ablakokon ünnepélyesen öltözött hölgyek kokárdákal, nemzeti színű szalagokkal, és virágokkal fel díszítve. Sok helyen transparentek hazafias jelmondatokkal.

Az Emich-féle könyvkereskedésben az uri utca és kigyó utca sarkán Petőfi nagy arcképe tündöklött alatta koszoruban nyomtatott aláírással e szavak: „fel megszabad, beteg gondolat, ébredj rab álmodból.” Boldog örvendező nép tolongott fel és alá az utczákon, melyeket az ezernyi ezer lámpa napfényesütkékké tőu. A harsogó éljenek megreszkettették a levegőt. A különböző menektek közül, melyek Pest utczáin végig haladtak, különösen kivált a nyomdászok ünnepélyes csoportja.

Ejfel után oszlott el a nép — a zaj. Ezen az éjszakán végezte legelsőbben a nemzeti őrség tisztét. Ő század volt falállítva, száz-száz emberrel. Ezek örködték a polgárság java és biztonsága felett.

Márcz. 21-éről Petőfi ezt írja Aranyának: „forradalom van, barátom, s így képzelheted mennyire vagyok elememben. Sokan elakarják mozgalmainktól e nevet disputálni; és miért? mert vér nem folyt. Ez csak dicsősége a dolognak, de a dolgot nem változtatja meg. Én forradalomnak tartok minden erőszakos átalakulást; már pedig mi erőszakkal vittük ki a saját szabadságot.

Arany válaszában így lelkesül: „Vedd szives kéz-szorításomat polgári dicső küzdelmeidért. Meg nem állhatom, hogy örömmel és büszkeséggel teljében fel ne kiáltssak: „O, et delictum et dulca decus meum!”

Meteorologiai adatok.

márczius 8-14 Nagyenyeden

NB. Az adatok sorrendje: légnyomás közepe mm tenzión, hőmérsék közepe, maximuma és minimuma Celsiusban (b=borult, bs=borus, dt=derült, ds=derős) legnagyobb és legkisebb (E-K-D-N 1-10 fokkal) csapadék mm stb. Az egész hétről szóló sorozat zárjeles számai az előbbi hét közti különbséget jelentik.

Szombat	63.1	-2.0	+4.0	-0.5	82	bs	EN3	—
Vasárnap	65.2	-2.2	+3.6	-8.0	86	ds	EN4	—
Hétfő	66.6	-2.0	+4.0	-9.0	85	ds	EN4	—
Kedd	72.3	-2.0	+3.8	-8.0	87	ds	EN5	—
Szerda	73.5	-1.1	+3.0	-7.5	87	ds	EN2	—
Csütörtök	71.6	-0.7	+4.5	-6.4	87	ds	EN6	—
Péntek	67.3	+0.7	+6.2	-5.6	88	ds	EM3	—
Egész hétről	6.8	(+10.4)	-1.6	(+2.6)	86	(-1)	ds	semmi csapadék.

A jövőben valószínű időjárás: tavasziasabb, később csapadék. Közl: Dr. F. D.

Felelős szerkesztőség:

Dr. MAGYARI KÁROLY. TÖRÖK BERTALAN.

Kiadótulajdonos: WOKÁL JÁNOS.

Farbige Seidenstoffe von 60 kr. bis fl. 7.65
per Meter — glatt und gemustert (ca 2500 versch. Farben und Dessins) — veil. roben- und stückweise porto- und zollfrei das Fabrik-Depot G. Heaneberg (K. u. K. Hoflieferant) Zürich. Muster umgehend. Brief kosten 10 kr Porto. (3)

Alulírott tisztelettel hozom a n. é. közönség becses tudomására, hogy Erbar cs. k. udv. zongoragyárából, Bécsből N.-Egyedre érkeztem s a „Két Hattyu”-hoz címzett szállodában letelepedtem s elváll alok bármilyen zongora javításokat, kalapácsbörözést és hangolást a legjutányosabb árak mellett.

Uj zongorák árjegyzékével szolgálhatok, tisztelettel kész szolgáljuk

Kaiser József,

zongora készítő és hangoló Bösendorfer tanítványa Bécsből.

Sz. 375. Árlejtési hirdetmény.

A verespatak-orkai m. kir. és társ. Szt.-Kereszt altárnánál a bányatermények és üzemi anyagok lóvonatu vaspályáni szállításához szükséges lófogatok előállítására 1890. augusztus hó 1-től kezdve 1893. év július hó 31. napjáig három évre ezennel bérleti árlejtés hirdettek.

A vaspályán tíz métermázsát tartalmazó csillékben a bányától a síklőig átlagosan 5700 méternyi távolságra évenként mintegy 150000 métermázsza érc és tőreccs lesz szállítandó; az erre vonatkozó ajánlatok egyes csilléknénti árban teendő.

Ny. Wokál Jánosnál Nagyenyeden, 1890.

Bérleti szándékozók 50 kros bélyeggel és 200 frt bányapénzzel ellátott zártajánlataikat f. év ápril hó 19-én délelőtti 10 óráig az alóliirt m. kir. bányahivatalhoz küldjék be.

A bérleti feltételek az alóliirt m. kir. bányahivatalnál megtekinthetők.

Abrudbányán, 1890. márczius hó 10-én.

(1-3)

M. kir. bányahivatal.

Répatermelők figyelmébe!

KÜHNE E.

GAZDASÁGI GÉPGYÁRA

Gyár:

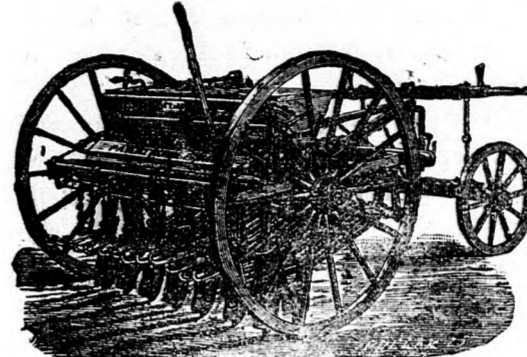
MOSONBAN.

(Alakult 1855.)

Főraktár:

BUDAPEST,

VI., vácsi-körut 21.

ajánlja egy és kétvasu ekéit, Laacke-féle hirneves rét- és szántóföld boronáit, Turcsányi-féle szab. kéregtörőt.

HUNGARIA-DRILL

a legjobbak elismert sorvető gépeit.

Répatermelők számára könnyű

olcsó sorvető-gépeit, kitűnő jó repavető-gépeit, (különlegesség), ugyszintén min-

dennemű kapáló és mivelő eszközeit. (5-6)

3830/1889

tkvi.

Arverési hirdetmény.

A nagyenyedi kir. járásbíróaság, mint teilekkönyvi hatóság által a kir. kiostárnak Moldován Mirk elleni végrehajtási ügyében, végrehajtató kérelmére a végrehajtási árverés 37 frt 50 kr tökékövetelés és ennek kamatai 5 frt 60 kr. végrehajtási már megállapított valamint jelenlegi 5 frt 50 kr és a meg felmerülő költségeknek kielégítés végett időközben a kk. Moldován Rvika és Mirkus nevére jegyzett a nagylaki 214. tkben A + 5 rsz. a. és az Anka Juon javára a 350. tkben átjegyzett A + 1663. hrsz. a. foglalt ingatlanaira 477 frt megállapított kikiáltási arva elrendelte.

Az árverés 1890-ik évi április 5-ik napján délelőtti 9 órakor Nagylak község, házáni fog megtartani.

Arverezni szándékozók végrehajtató kivételével tartoznak az ingatlanok becsárának 10%-át készpénzben, vagy ovaiek képes értékpapírban letenni.

Vető köteles a vételért az árverés jogerőre valta után 2 egyenlő részben, 30 és 60 nap alatt, minden egyes vételari részlet után az árverés napjától számítandó 6%-os kamatokkal együtt a nagyenyedi kir. adóhivatalnál, mint bírói letéti pénztárnál lefizetni.

A bányapénz az utolsó részletbe fog beszámíttatni.

Az árverési feltételek a hivatalos órák alatt ezen kir. jbróság mint teilekkönyvi hatóságnal és Nagylak község előljárásiágánal tekinthetők meg.

A kir. járásbíróaság, mint tkönyvi hatóság

Nagyenyed, 1889. július 3.

Csernátóni Vajda,

(1-1)

kir. járásbíró.

— Alapítottott 1857-ben. —

STEINSCHNEIDER JAKAB

I. cs. és kir. szab. ágymenygyáros, ó es. és kir. fensége Klotild főhercegnő udv. szállítótja, számos kitüntetések és szabadalmak tulajdonosa.

— BUDAPESTEN, — király-utca 79. saját házában.

bátorkodik a tisztelt közönség figyelmébe ajánlani dusan felszerelt raktárát az ágymenygyár szakmába vágó összes cikkekben, mint közönséges, finom és legfinomabb paplanok ágybetétek, löször és tengerfű matrácok, szalmazsákok, pokróczok és takarók, tollak és pelyhek, vasbutorok, továbbá szőnyegek és függönyök, nemkülönbön diván és asztaltakarók, stb.

A jő hirben álló

WELDLER és BUDIE

fehérnemű és kelengye-gyár budapesti raktára. Mindenfajta fehérneműek, különösen pedig teljes kiházásitási felszerelések a legmérsékeltőbb árakon — Rajzok és árjegyzékek bérmentve és ingyen — (2-4)

Szerk
A KIAL
lap sz
közlem
Ki
Wokál J
az első
bérme
Kézírate

Gr. Bethl
min

Gróf Be

sét a hozzá in

Tisztelt

fogadtatást. H

felelőség sul

feladattal sz

s habár közg

szolgálni az

iránti köteles

földmivelési

a vízi ügyek

mindazonalt

hivatott szak

lességemnek

örömmel ves

mert ezen m

az 1889. XV

irányát és

alkotás kezd

fejlesztett int

Tulajdoníthat

hogy az egye

egyeniséghez

alkotás. De r

egymást. gya

tatott működ

terium szakl

buzgalom és

és enged rem

akadás nélkü

esetleges uj a

lesznek önthe

ből veszem át

mondhatom,

haladni.

Tudjuk

zott ki azon á

döntő befolyá

Emlék

Heten v

Józsefné, nagy

ide jött át,

kis leánykájá

kivéve este

mely ebédlőn

öltözetében d

ványra. Az

hall. Nyughe

kinéz s látj

az ebédlőbe,

nagyanymat,

s értesít, hogy

hogy öltözköd

ben itt pusztu

káját nem is

lázás betegs

gondolni sem

pénzét veszi

tözködéssel g

ujra a nappal

volt fegyveres

az utca mind

szabót verik

szaladt, de a

betörők oly e

szóródtak. U

döngötek. E

lehetőleg ren